

ster, og det er egentlig den kunst, som Sokrates anpriser: at kunne samtale. Det følger af sig selv, at derfor behøver der ingenlunde en at svare i menigheden, eller at det skulle hjælpe bestandigt at indføre en talende.

Det, Sokrates egentlig dadlede hos sofisterne under den begrebsbestemmelse: At de vel kunne tale, men ikke samtale, var, at de om enhver ting kunne sige meget, men manglede tilegnelsens moment. Tilegnelsen er netop samtalens hemmelighed.

Til syndens begreb svarer alvoren.

Den videnskab, i hvilken synden nærmest skulle finde plads, var vel etikken. Imidlertid har dette dog sin store vanskelighed. Etikken er endnu en ideal videnskab – ikke blot i den forstand, i hvilken enhver videnskab er det. Den vil bringe idealiteten ind i virkeligheden, derimod er dens bevægelse ikke at bringe virkeligheden op i idealiteten*.

*) Når man nærmere vil betænke dette, vil man få lejlighed nok til at indse, hvilken åndrig-
hed det dog er at overskrive det sidste afsnit af logikken: “virkeligheden”, da endnu ikke etikken når den. Virkeligheden, med hvilken logikken ender, betyder derfor i retning af virkeligheden ikke mere end det væren, med hvilken den begynder.

Etikken viser idealiteten som opgave og forudsætter, at mennesket er i besiddelse af betingelserne. Herved udvikler etikken en modsigelse, idet den netop gør vanskeligheden og umuligheden tydelig.

Det gælder om etikken, hvad der siges om loven, at den er en opdrager, der – idet den fordrer – ved sin fordring blot dømmes, ikke føder. Kun den græske etik gjorde en undtagelse, hvilket kom deraf, at den ikke i egentlig forstand var etik, men den beholdt et æstetisk moment.

Dette viser sig tydeligt i dens definition af dyd, og i hvad

Til højre på billedet ("Skolen i Athen", fresko af Raphael 1483-1520) den græske filosof Aristoteles (384-322 f.v.t.). Udover "Den nikomacheiske Etik" som Søren Kierkegaard nævner, der er Aristoteles' mest kendte etiske værk, finder vi hans tanker om etik i "Den eudaimoniske Etik" og "Magna Moralia". For Aristoteles er mennesket et "tænkende dyr"; fornuften er det centrale og man opnår den højeste lykke (eudaimoni) ved at forvalte sit liv med fornuft og omtanke. For Aristoteles er der to dyder; den teoretiske (intellektuelle) som man opnår ved lærdom og den praktiske (moraliske), som man opnår ved øvelse. Enhver dyd ligger mellem to ekstremer, dvs. på den "gyldne mellemvej" og det er ad denne vej, at fornuften skal lede vores handlinger.

Aristoteles oftere, men også i "Den nikomakhæiske Etik" udsiger med elskelig græsk naivitet, at dyden alene dog ikke gør et menneske lykkeligt og tilfreds, men han må have sundhed, venner, jordisk gods og være lykkelig i sin familie.

Jo mere ideal etikken er jo bedre. Den skal ikke lade sig forstyrre af den snak, at det ikke hjælper at fordre det umulige, thi allerede det at høre efter sådan tale er uetisk, er noget, hvortil etikken hverken har tid eller lejlighed. Etikken har det ikke med at prutte, og på den måde når man heller ej virkeligheden. Skal denne nås, da må hele bevægelsen gøres om.

Denne egenskab ved etikken, at den således er ideal, er det, der frister i behandlingen til snart at bruge metafysiske, snart æstetiske, snart psykologiske kategorier. Men etikken må naturligvis fremfor alle modstå fristelser, og derfor er det da også umuligt, at nogen kan skrive en etik uden at have ganske andre kategorier i baghånden.

Synden tilhører da kun for så vidt etikken, som det

er på dette begreb, den stranded ved angerens hjælp*.

*) Dette punkt betræffende vil man finde adskillige bemærkninger i det af Johannes de Silentio udgivne skrift: "Frygt og Bæven" (1843), her lader forfatteren flere gange æstetikens ønskede idealitet strande på etikens fordrede idealitet, for i disse sammenstød at lade den religiøse idealitet komme til syne som den, der netop er virkelighedens idealitet, og som derfor er lige så ønskelig som æstetikens og ikke umulig som etikens, dog således, at denne idealitet bryder frem i det dialektiske spring og i den positive stemning: Se alt er nyt, og den negative stemning, som er det absurdes lidenskab, hvortil svarer begrebet: "gentagelsen".

Enten er hele tilværelsen endt i etikens fordring, eller betingelsen skaffes til veje, og hele livet og tilværelsen begynder forfra – ikke igennem en iboende uafbrudt sammenhæng med det foregående, hvilket er en modsigelse, men ved en overskridende, der adskiller gentagelsen fra den første tilværelse ved en kløft, således at det kun er en billedlig tale, når man vil sige, at det foregående og det efterfølgende forholder sig til hinanden som den totalitet af levende væsener, der findes i havet, forholder sig til den i luften og på jorden, skønt dog efter nogle naturforskeres mening hin prototypisk skal i sin ufuldkommenhed forudformer alt, hvad denne åbenbarer.

Med hensyn til denne kategori kan man sammenligne bogen "Gentagelsen" af Constantin Constantius (1843). Denne bog er vel en løjerlig bog; hvad dens forfatter jo også har villet; men han er dog, så vidt jeg ved,